

ՆԱՅԱՍՄԱՆԻ ՆԱԽԱԳԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՆԱՅԱՍՄԱՆԻ ՆԱԽԱԳԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ Ը

ՆԱՅԱՍՄԱՆԻ ՆԱԽԱԳԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ԶՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ, ԵՐԵՎԱՆԻ ԿԵՆՏՐՈՆ ԵՎ ՆՈՐՔ-ՄԱՐԱՇ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐԻ ԸՆԴՆԱՆՈՒՐ ԻՐԱՎԱՍՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԵՎ ԿՈՏԱՅՔԻ ՄԱՐԶԻ ԸՆԴՆԱՆՈՒՐ ԻՐԱՎԱՍՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԱՏՅԱՆԻ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՆԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՆՉ ԶՐԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 311-ՐԴ ՆՈՂՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝ ՆԱՅԱՍՄԱՆԻ ՆԱԽԱԳԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՆԱԽԱԳԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԾԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

19 նոյեմբերի 2013թ.

Նայասրանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Նարոյթյունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Նովիաննիսյանի (զեկուցող), Ն. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ գործով որպես պարասխանող կողմ ներգրավված՝ ՆՉ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՆՉ Ազգային ժողովի աշխատակազմի հետազոտությունների եւ վերլուծությունների կենտրոնի փորձագետ Ն. Սարգսյանի,

համաձայն ՆՉ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՉ օրենքի 25 եւ 71-րդ հոդվածների,

դռնբաց դատական նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Նայասրանի Նանրապետության վերաքննիչ քրեական դատարանի, Երևանի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի եւ Կոտայքի մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին աստիճանի դատարանի դիմումների հիման վրա՝ ՆՉ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Նայասրանի Նանրապե-

ություն Սահմանադրությանը համապարասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը ՆՏ վերաքննիչ քրեական դատարանի՝ 26.06.2013թ., Երևանի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի՝ 22.08.2013թ. եւ Կոտայքի մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին աստիճանի դատարանի՝ 17.09.2013թ. սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումներն են:

ՆՏ սահմանադրական դատարանի 16.07.2013թ. ՍԴԱՌ-69 աշխատակարգային որոշմամբ «Նայասարանի Նանրապետության վերաքննիչ քրեական դատարանի դիմումի հիման վրա՝ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրությանը համապարասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործն ընդունվել է քննության, որոշվել է գործի դատաքննությունն սկսել 2013թ. նոյեմբերի 19-ին, գրավոր ընթացակարգով, եւ գործով զեկուցող նշանակել սահմանադրական դատարանի անդամ Վ. Նովհաննիսյանին:

ՆՏ սահմանադրական դատարանի 10.09.2013թ. ՍԴԱՌ-75 աշխատակարգային որոշմամբ «Երևանի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի դիմումի հիման վրա՝ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրությանը համապարասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործն ընդունվել է քննության, որոշվել է այն միավորել «Նայասարանի Նանրապետության վերաքննիչ քրեական դատարանի դիմումի հիման վրա՝ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրությանը համապարասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործի հետ, գործի դատաքննությունն սկսել 2013թ. նոյեմբերի 19-ին, գրավոր ընթացակարգով, եւ գործով զեկուցող նշանակել սահմանադրական դատարանի անդամ Վ. Նովհաննիսյանին:

ՆՏ սահմանադրական դատարանի 01.10.2013թ. ՍԴԱՌ-81 աշխատակարգային որոշմամբ «Կոտայքի մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին աստիճանի դատարանի դիմումի հիման վրա՝ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրությանը համապարասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործն ընդունվել է քննության, որոշվել է այն միավորել «Նայասարանի Նանրապետության վերաքննիչ քրեական դատարանի եւ Երևանի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի դիմումների հիման վրա՝ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին

մասի՝ Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» միավորված գործի հետ:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետագուրելով ՏՏ քրեական օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. ՏՏ քրեական օրենսգիրքը ՏՏ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2003թ. ապրիլի 18-ին, Նայասարանի Նանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2003թ. ապրիլի 29-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2003թ. օգոստոսի 1-ից:

ՏՏ քրեական օրենսգրքում դիմողների կողմից վիճարկվող դրույթը լրացվել է «Նայասարանի Նանրապետության քրեական օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՆՕ-18-Ն օրենքով, որը ՏՏ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2012 թվականի փետրվարի 9-ին, Նայասարանի Նանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2012 թվականի մարտի 2-ին եւ ուժի մեջ մտել 2012 թվականի մարտի 24-ին: Նիշյալ լրացումից հետո ՏՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածը փոփոխությունների չի ենթարկվել:

ՏՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է.

«Պաշտոնապար անձի կողմից կաշառք ստանալը, այսինքն՝ պաշտոնապար անձի կողմից անձամբ կամ միջնորդի միջոցով իր կամ այլ անձի համար դրամ, գույք, գույքի նկատմամբ իրավունք, արժեթղթեր կամ որեւէ այլ առավելություն ստանալը կամ պահանջելը կամ ստանալու խոստումը կամ առաջարկն ընդունելը՝ կաշառք փոխողի կամ նրա ներկայացրած անձի օգտին պաշտոնապար անձի կողմից իր լիազորությունների շրջանակում որեւէ գործողություն կատարելու կամ չկատարելու կամ իր պաշտոնական դիրքն օգտագործելով այդպիսի գործողություն կատարելուն կամ չկատարելուն նպատակով կամ ծառայության գծով հովանավորչության կամ թողարկության համար՝

պարտավորում է փուզանքով՝ նվազագույն աշխատավարձի երեքհարյուրապարիկից հինգհարյուրապարիկի չափով, կամ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը հինգ փարի ժամկետով՝ որոշակի պաշտոններ զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելով՝ առավելագույնը երեք փարի ժամկետով»:

2. ՆՏ վերաքննիչ քրեական դատարանի դիմումի շրջանակներում գործի դատավարական նախապարունությունը հանգում է հետեւյալին. ՆՏ ՆԶԾ ՆԿԳ ավագ քննիչ Լ. Մելքոնյանի 2012թ. նոյեմբերի 12-ի որոշմամբ Ս. Մելքոնյանին մեղադրանք է առաջադրվել ՆՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 3-րդ կետով՝ նրա համար, որ նա, ծառայելով ՆՏ ոստիկանությունում, աշխատելով ոստիկանության Քննչական գլխավոր վարչության հարկապես կարեւոր գործերի քննության վարչությունում որպես ավագ քննիչ, հանդիսանալով պաշտոնատար անձ, կաշառք փոխելու է նրա ներկայացրած անձի օգտին իր պաշտոնական լիազորությունների շրջանակում որոշակի գործողություններ չկատարելու համար ընդունել է վերջինիս՝ խոշոր չափերի կաշառք փախու առաջարկը:

Առաջին ապրյանի դատարանի 2013 թվականի փետրվարի 22-ի դատավճռով ամբաստանյալ Ս. Մելքոնյանը մեղավոր է ճանաչվել ՆՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 3-րդ կետով եւ դատապարտվել ազատազրկման չորս տարի ժամկետով՝ առանց գույքի բռնագրավման: Նամաձայն առաջին ապրյանի դատարանի դատավճռի՝ «...դատարանը գտնում է, որ ամբաստանյալ Սամվել Նորիկի Մելքոնյանի կողմից, նրա մեղավորությամբ, որպես պաշտոնատար անձ կաշառք ստանալը, այսինքն՝ պաշտոնատար անձի կողմից դրամ ստանալու առաջարկն ընդունելը՝ կաշառք փոխելու է նրա ներկայացրած անձի օգտին պաշտոնատար անձի կողմից իր լիազորությունների շրջանակում որևէ գործողություն չկատարելու համար, որը կատարվել է խոշոր չափերով, ապացուցված է, նրա արարքը ճիշտ է որակված եւ համապատասխանում է ՆՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 3-րդ կետով նախատեսված հանցագործության հարկանիշներին»:

ՆՏ վերաքննիչ քրեական դատարանն իր՝ 2013 թվականի մարտի 29-ի որոշմամբ Ս. Մելքոնյանի պաշտպանի վերաքննիչ բողոքն ընդունել է վարույթ, իսկ 2013 թվականի հունիսի 21-ի որոշմամբ, բավարարելով պաշտպանի միջնորդությունը, որոշել է կասեցնել վերաքննիչ վարույթը եւ դիմել ՆՏ սահմանադրական դատարան՝ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ «կամ պահանջելը կամ ստանալու խոստումը կամ առաջարկն ընդունելը» բառակապակցության՝ ՆՏ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը որոշելու հարցով:

Երեւանի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի դիմումի շրջանակներում գործի դատավարական նախապարունությունը հանգում է հետեւյալին. 2013թ. հունվարի 11-ին Երեւան քաղաքի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի

վարույթ է ընդունվել քրեական գործն ըստ մեղադրանքի՝ Էդուարդ Աշուրի Զաքարյանի՝ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 2-րդ կետով, Գեորգ Ավետիքի Գեորգյանի՝ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 2-րդ կետով, Վաղինակ Վահագնի Վարդանյանի՝ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 2-րդ կետով, ինչպես նաև Գեորգ Էդիկի Մարտիրոսյանի՝ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասով, իսկ 2013 թվականի օգոստոսի 20-ի որոշմամբ, բավարարելով պաշտպանի միջնորդությունը, Երևան քաղաքի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանը որոշել է կասեցնել գործի վարույթը եւ դիմել ՆՏ սահմանադրական դատարան՝ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ «կամ պահանջելը կամ ստանալու խոստումը կամ առաջարկն ընդունելը» բառակապակցության՝ ՆՏ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը որոշելու հարցով:

Կոպայքի մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին աստիճանի դատարանի դիմումի շրջանակներում գործի դատավարական նախապայմությունը հանգում է հետևյալին (մեջբերում դատարանի 2013թ. սեպտեմբերի 12-ի որոշումից). «... ամբաստանյալ Նովսեփ Նակոբյանը հանդիսանալով պաշտոնավար անձ, 2012 թվականի օգոստոսի 04-ին, ճանապարհային երթուղիների կանոնների խախտում թույլ տված ... վարորդ Պարույր Թալանջյանից, վերջինիս օգտին իր լիազորությունների շրջանակում գործողություն չկատարելու, այն է՝ ճանապարհային երթուղիների կանոնների խախտման համար նախատեսված 300.000 ՆՏ դրամի փողանքը չարձանագրելու համար անձամբ, որպես կաշառք պահանջել է 15.000 ՆՏ դրամ գումար, որից հետո ամբաստանյալ Արսեն Գրիգորյանի միջնորդությամբ համաձայնության է եկել պահանջված գումարի փոխարեն ստանալ 10.000 ՆՏ դրամ գումար, որը սակայն չի ստացել»: Նույն որոշմամբ, բավարարելով պաշտպանի միջնորդությունը, Կոպայքի մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին աստիճանի դատարանը որոշել է կասեցնել Նովսեփ Լեւիկի Նակոբյանի վերաբերյալ քրեական գործի վարույթը եւ դիմել ՆՏ սահմանադրական դատարան՝ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ «կամ պահանջելը կամ ստանալու խոստումը կամ առաջարկն ընդունելը» բառակապակցության՝ ՆՏ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը որոշելու հարցով:

3. Դիմողները, արձանագրելով, որ մինչև «Նայաստանի Նանրապետության քրեական օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին»

ՆՕ-18-Ն օրենքի ընդունումը գործող նախորդ իրավակարգավորման պայմաններում իրենց վարույթներում գտնվող գործերով մեղադրվող անձանց կողմից կատարված արարքը կմեկնաբանվեր որպես կաշառք ստանալու նախապարաստություն կամ հանցափորձ, մինչդեռ նոր իրավակարգավորման պայմաններում այն դիտարկվում է որպես ավարտված հանցագործություն, գտնում են, որ հանցագործությունն ավարտին հասցնելուց կամովին հրաժարվելու հնարավորության նման սահմանափակումը եւ կաշառք ստանալու նյութական հանցակազմի կիրառման անհնարինությունը հակասում են Սահմանադրության 5-րդ հոդվածի պահանջներին, ինչպես նաեւ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածով սահմանված՝ արդար դատաքննության եւ 14.1-րդ հոդվածով սահմանված՝ օրենքի առջեւ բոլորի հավասարության սկզբունքներին եւ անհավասար վիճակի մեջ դնում այն անձանց, ովքեր հանցանքը կատարել են մինչեւ «Նայաստանի Նանրապետության քրեական օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՆՕ-18-Ն օրենքի ընդունումը, եւ այն անձանց, ովքեր հանցանքը կատարել են նշված օրենքն ընդունելուց հետո:

Իրենց դիրքորոշումը հիմնավորելու համար դիմողները փաստարկում են, որ ներկայիս իրավակարգավորման պայմաններում հանցագործությունը, փաստորեն, չի անցնում նախապարաստության եւ հանցափորձի փուլեր եւ ավարտված է համարվում այն պահից, երբ անձը որեւէ ձեւով կպահանջի կաշառքի առարկան, այն ստանալու խոստում կրա կամ ստանալու առաջարկը կընդունի, իսկ նախապարաստության կամ հանցափորձի փուլերի բացակայությունը նշանակում է, որ անձը զրկվում է հանցագործությունից կամովին հրաժարվելու հնարավորությունից: Դիմողները փաստարկում են նաեւ, որ ներկայիս իրավակարգավորման պայմաններում նյութական հանցակազմ հանդիսացող կաշառք ստանալու փորձը կամ նախապարաստությունը պարժվում է ավելի մեղմ, քան կաշառք ստանալու ձեւական հանցակազմը՝ կաշառք պահանջելը կամ ստանալու խոստումը կամ առաջարկն ընդունելը:

Իր դիրքորոշումը հիմնավորելու համար ՆՏ վերաքննիչ քրեական դատարանը հիշարարկում է նաեւ 1999թ. հունվարի 27-ի՝ «Կոռուպցիայի մասին» քրեական իրավունքի կոնվենցիան, որով ակտիվ կաշառակերություն է դիտարկվում նաեւ կաշառքի առարկան ստանալու խոստումը կամ կաշառքի առաջարկն ընդունելը, եւ 2003թ. հոկտեմբերի 31-ի՝ ՄԱԿ-ի՝ Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիան, որով մասնակից պետություններին պարտավորեցվում է քրեականացնել միայն կաշառք ստանալը:

Բացի դրանից, ի փարբերություն մյուս դիմողների, ՆՏ վերաքննիչ քրեական դատարանը գտնում է նաեւ, որ.

ա/ ՏՏ քրեական օրենսգրքի վիճարկվող նորմը հակասում է իրավական ակտերի կազմման, դրանց բովանդակության, իրավական ուժի, մեկնաբանության կանոններին, ինչպես նաև ՏՏ քրեական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածին, քանի որ վերջինս որպես քրեական պարասխանաբանության հիմք է դիտարկում միայն քրեական օրենքով նախատեսված հանցակազմի բոլոր հատկանիշները պարունակող հանցանքի կատարումը, մինչդեռ ՏՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված՝ կաշառքի առարկան պահանջելը, այն ստանալու խոստում փախը, կաշառքի առաջարկն ընդունելը համարժեք չեն կաշառք ստանալու ավարտված հանցակազմին,

բ/ ՏՏ քրեական օրենսգրքի վիճարկվող դրույթներով պաշտոնապար անձին պրովոկացիայի գոհ դառնալու հնարավորությունը բացառող երաշխիքային բնույթի իրավադրույթներ չնախատեսելը հակասում է Սահմանադրության 14.1-րդ հոդվածով սահմանված՝ օրենքի առջև բոլորի հավասարության սկզբունքին,

գ/ իրավակիրառ պրակտիկայում մեկնաբանության կարիք ունի ՏՏ քրեական օրենսգրքի բազմաթիվ, նաև՝ ՏՏ քրեական օրենսգրքի 311, 311.1. եւ 311.2-րդ հոդվածներում արարքը որակյալ դարձնող «նույն արարքը» եզրույթի պարզաբանումը, քանի որ իրավակիրառական պրակտիկայում մի դեպքում այն մեկնաբանվում է որպես ՏՏ քրեական օրենսգրքի փյալ հոդվածի փյալ մասից առաջ գտնվող բոլոր մասերին վերաբերող, մյուս դեպքում՝ միայն այդ մասին նախորդող մասին վերաբերող:

4. Պարասխանող կողմը, առարկելով դիմողների փաստարկներին, գտնում է, որ ՏՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթները համապարասխանում են ՏՏ Սահմանադրության պահանջներին:

Իր դիրքորոշումը հիմնավորելու համար պարասխանող կողմն արձանագրում է, որ ի սկզբանե ՏՏ քրեական օրենսգրքում կաշառք ստանալու հանցակազմի օբյեկտիվ կողմն ընդգրկում էր հանրորեն վրանգավոր գործողությունների նեղ շրջանակ, ինչը չէր համապարասխանում միջազգային պահանջներին: Ներագայում՝ 05.12.2006թ. ՎՕ-256-Ն եւ 09.02.2012թ. ՎՕ-18-Ն ՏՏ օրենքներով ՏՏ քրեական օրենսգրքում կաշառք ստանալու հանցակազմի օբյեկտիվ կողմը կազմող գործողությունների ցանկն ընդլայնվեց: Ընդ որում, համապարասխան փոփոխություններ կատարվեցին նաև ՏՏ քրեական օրենսգրքի՝ կաշառքին վերաբերող մյուս հոդվածներում, մասնավորապես, 200-րդ (Առեւտրային կաշառքը), 201-րդ (Արհեստավարժ մարզամրցումների եւ հանդիսադիր առեւտրային մրցույթների մասնակիցներին ու

կազմակերպիչներին կաշառելը), 311.1-րդ (Պաշտոնապար անձ չհանդիսացող հանրային ծառայողի կողմից ապօրինի վարձապրություն սպանալը), 311.2-րդ (Իրական կամ ենթադրյալ ազդեցությունը շահադիպական նպատակով օգտագործելը), 312-րդ (Կաշառք փալը), 312.2-րդ (Իրական կամ ենթադրյալ ազդեցությունն օգտագործելու համար ապօրինի վարձապրություն փալը) հողվածներում:

Նդում կարարելով 1999թ. հունվարի 27-ին Սպրասբուրգում ստորագրված՝ «Կոռուպցիայի մասին» քրեական իրավունքի կոնվենցիայի՝ համապատասխանաբար ակտիվ եւ պասիվ կաշառակերության վերաբերյալ 2-րդ եւ 3-րդ հողվածներին, որոնցով, ըստ պատասխանողի, կաշառքի ակտիվ ձեւի բովանդակային ծավալում ներառված են որեւէ օգուտ խոստանալը, առաջարկելը, փալը, իսկ կաշառքի պասիվ ձեւի բովանդակային ծավալում ներառված են որեւէ օգուտ պահանջելը, սպանալը, սպանալու առաջարկության ընդունումը, սպանալու խոստման ընդունումը, ինչպես նաեւ անդրադառնալով նշված կոնվենցիային կից թիվ 173 Բացառական գեկույցին, որտեղ, ըստ պատասխանողի, առավել պարզեցվում են ակտիվ եւ պասիվ կաշառակերության հասկացությունները, ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի կողմից 2003թ. հոկտեմբերի 31-ին Նյու Յորքում ընդունված՝ «Կոռուպցիայի դեմ» կոնվենցիայի 15-րդ հողվածին, 1999թ. նոյեմբերի 4-ին Սպրասբուրգում ստորագրված՝ «Կոռուպցիայի մասին» քաղաքացիական իրավունքի կոնվենցիային /որով, ըստ պատասխանողի, կոռուպցիան բնորոշվում է որպես կաշառք կամ որեւէ անհիմն օգուտ կամ այդպիսի օգուտի խոստում պահանջելը, առաջարկելը, փալը կամ ընդունելը/, պատասխանող կողմն արձանագրում է, որ ՆՏ քրեական օրենսգրքում կարարված՝ վերը նշված փոփոխություններն ունեն հակակոռուպցիոն բնույթ, անմիջականորեն բխում են Եվրոպայի խորհրդի եւ ՄԱԿ-ի կողմից կոռուպցիայի դեմ պայքարի նպատակով ընդունված միջազգային կոնվենցիաների վավերացմամբ Նայասրանի Նանրապետության սրանձնած միջազգային պարավորություններից, ինչպես նաեւ GRECO-ի (Կոռուպցիայի դեմ պայքարի պետությունների խումբ) առջեւ մեր պետության սրանձնած պարավորություններից, որի պահանջներից մեկը կոռուպցիայի դեմ պայքարի մեթոդների կարարելագործումն է: Այդ նպատակով ՆՏ կառավարության 2009թ. հոկտեմբերի 8-ի թիվ 1272-Ն որոշմամբ հաստատվել է ՆՏ հակակոռուպցիոն ռազմավարությունը եւ դրա իրականացման 2009-2012թթ. միջոցառումների ծրագիրը, որով նախատեսվում էր ՆՏ քրեական օրենսգրքը կոռուպցիոն բնույթի հանցագործությունների մասով համապատասխանեցնել Նայաս-

փանի Նանրապետության կողմից վավերացված՝ կոռուպցիայի քրեականացման չափանիշները սահմանող միջազգային կոնվենցիաներին եւ համաձայնագրերին:

Անդրադառնալով դիմողների այն փաստարկին, որ կաշառք ստանալու հանցակազմը նախկինում նախատեսված էր նյութական հանցակազմով, պարասխանող կողմը գտնում է, որ ՆՏ քրեական օրենսգրքի ընդունումից ի վեր կաշառքի հետ կապված հանցակազմերը նախատեսված են եղել ձեռական հանցակազմով. փառքերությունը եղել է միայն հանցագործության օբյեկտիվ կողմը կազմող գործողությունների շրջանակի մեջ, իսկ կաշառք համարվող հանցագործությունների կատարմամբ առաջ եկող հետեւանքները հանցակազմի բաղկացուցիչ մաս չեն կազմել: Միաժամանակ, պարասխանող կողմը կարծիք է հայտնում, որ գործող իրավակարգավորումից առաջ եկող հնարավոր բարդություններն ընդհանուր են կոռուպցիոն բնույթի հանցագործությունների համար, հիմնականում պայմանավորված են դրանց բացահայտման դժվարությամբ եւ դրանից առաջ եկող ապացուցման խնդիրներով, ինչը նորմի սահմանադրականության խնդրին չի վերաբերում:

Անդրադառնալով ավարտված հանցագործության եւ հանցագործությունից կանոնվին հրաժարվելու վերաբերյալ դիմողների փաստարկներին՝ պարասխանող կողմը դրանք հիմնավոր չի համարում, գտնելով, որ հանցագործությունից կանոնվին հրաժարվելը հնարավոր է միայն այն հանցագործությունների դեպքում, որտեղ նախապարասպություն կամ հանցափորձ օբյեկտիվորեն հնարավոր է, եւ իրականության մեջ բազմաթիվ են այն դեպքերը, երբ հանցագործությունը նախապարասպության փուլ չի անցնում: Ըստ պարասխանողի՝ հանցագործությունը փոխալ փուլում ավարտված համարելը պայմանավորված է ոչ թե սուբյեկտիվ մտեցմամբ, այլ օբյեկտիվորեն գոյություն ունեցող հանրային վրանգավորությամբ, եւ օրենսդիրը չի կարող հանցակազմն արհեստականորեն այնպես կառուցել, որ կատարողի համար հատուկ առանձնացվի առանձին ժամանակահատված դրա կատարումից կանոնվին հրաժարվելու համար:

Նդում կատարելով ժամանակի ընթացքում քրեական օրենքի գործողության եւ հետադարձ ուժի վերաբերյալ ՆՏ Սահմանադրության 22-րդ, ՆՏ քրեական օրենսգրքի 12 եւ 13-րդ հոդվածներով սահմանված իրավակարգավորումներին՝ պարասխանող կողմը հիմնավոր չի համարում նաեւ խնդրո առարկա նորմի եւ Սահմանադրության 14.1-րդ հոդվածի միջեւ հարաբերակցության վերաբերյալ դիմողների փաստարկները, գտնելով, որ դիմողների նշած եղանակով առաջնորդվելու պարագայում կստացվի, որ օրենսդիրը երբեւէ չի կարող պարասխանավորություն սահմանող կամ պարասխա-

նապրվությունը խստացնող օրենք ընդունել, քանի որ այն նախկին իրավակարգավորման համեմար անհավասար պայմաններ կստեղծի նույնաբնույթ արարքը փարբեր ժամանակահատվածներում կատարած հասարակության փարբեր անդամների միջև:

5. Չանդրադառնալով կողմերի այն հարցադրումներին, որոնք վեճի առարկա դրույթի սահմանադրականությանը չեն վերաբերում, սույն գործի առնչությամբ ՏՏ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ.

առաջին՝ Նայասրանի Նանրապետությունը 2004թ. դեկտեմբերի 8-ին վավերացրել է 1999թ. նոյեմբերի 4-ին Սրբասրուրգում ստորագրված՝ «Կոռուպցիայի մասին» քաղաքացիական իրավունքի կոնվենցիան, 2005թ. դեկտեմբերի 8-ին՝ 2003թ. մայիսի 15-ին Սրբասրուրգում ստորագրված՝ «Կոռուպցիայի մասին» քրեական իրավունքի կոնվենցիան, 2006թ. հոկտեմբերի 23-ին՝ 2003թ. հոկտեմբերի 31-ին Նյու Յորքում ընդունված՝ Կոռուպցիայի դեմ ՄԱԿ-ի կոնվենցիան:

Ընդ որում, ՏՏ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի համաձայն միջազգային պայմանագրերը Նայասրանի Նանրապետության իրավական համակարգի բաղկացուցիչ մասն են: Եթե վավերացված միջազգային պայմանագրում սահմանվում են այլ նորմեր, քան նախատեսված են օրենքներով, ապա կիրառվում են այդ նորմերը:

Երկրորդ՝ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՏՏ օրենքի 72-րդ հոդվածի համաձայն՝ վավերացման ենթակա միջազգային պայմանագրերը Նայասրանի Նանրապետությունում նախնական պարտադիր սահմանադրական վերահսկողության օբյեկտ են: Օրենքով սահմանված ընթացակարգի շրջանակներում Նանրապետության Նախագահը նախապես դիմել է ՏՏ սահմանադրական դատարան՝ հիշյալ կոնվենցիաներով սրանձնված պարտավորությունների՝ ՏՏ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը քննության առնելու համար:

Երրորդ՝ ՏՏ սահմանադրական դատարանը համապատասխանաբար ընդունել է ՍԴՈ-530 /09.11.2004թ./, ՍԴՈ-483 /30.03.2004թ./ եւ ՍԴՈ-641 /30.06.2006թ./ որոշումները, որոնցով հիշյալ կոնվենցիաներով սրանձնված պարտավորությունները ճանաչել է ՏՏ Սահմանադրությանը համապատասխանող:

Մասնավորապես, 1999թ. հունվարի 27-ին Սրբասրուրգում ստորագրված՝ «Կոռուպցիայի մասին» քրեական իրավունքի կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածով սահմանվում է, որ ազգային պետական պաշտոնյաների պարագայում քրեական պատասխանավորության ենթակա ակտիվ կաշառակերությունը ներառում է «...դիտարկությանը որևէ

պեքական պաշտոնյայի ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն անհիմն օգուտ խոստանալը, առաջարկելը կամ փալը՝ նրա կամ ուրիշ որեւէ մեկի համար, որպեսզի այդ պաշտոնյան իր իրավասության շրջանակներում որեւէ գործողություն կատարի կամ դրա կատարումից ձեռնպահ մնա»: Նույն կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածով ազգային պեքական պաշտոնյաների քրեորեն պատժելի պատիվ կաշառակերության բովանդակային ծավալում ներառվում է «... որեւէ պեքական պաշտոնյայի՝ դիտարկությամբ, ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն՝ նրա կամ ուրիշ որեւէ մեկի համար անհիմն որեւէ օգուտ պահանջելը կամ ստանալը կամ նման օգուտի առաջարկ կամ խոստում ընդունելը, որպեսզի այդ պաշտոնյան իր իրավասության շրջանակներում որեւէ գործողություն կատարի կամ դրա կատարումից ձեռնպահ մնա»:

1999թ. նոյեմբերի 4-ին Ստրասբուրգում ստորագրված՝ «Կոռուպցիայի մասին» քաղաքացիական իրավունքի կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածում ամրագրված է, որ՝ «Սույն կոնվենցիայի նպատակների համար «կոռուպցիա» նշանակում է՝ ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն կաշառք կամ որեւէ անհիմն օգուտ կամ այդպիսի օգուտի խոստում պահանջելը, առաջարկը, փալը կամ ընդունելը, որը խախտում է կաշառք, անհիմն օգուտ կամ այդպիսի օգուտի խոստում պահանջողի կողմից ցանկացած պարտականության պարշաճ կատարումը կամ պահանջվող վարքագիծ»:

Անրաժեշտ է շեշտել նաեւ, որ Եվրոպայի խորհրդի կազմում գործում է կաշառակերության դեմ պայքարի մասնագիտացված կառույցը՝ Կոռուպցիայի դեմ պայքարի պետությունների խումբը՝ GRECO-ն (Group of States against corruption), որի վերահսկողության շրջանակներում է հիշյալ կոնվենցիաներով անդամ պետությունների ստանձնած պարտավորությունների բարեխիղճ կատարումը:

Նայաստանի Նանրապետությունը, լինելով Եվրոպայի խորհրդի անդամ, միջազգային պարտավորություններ է ստանձնել ընդունել համարժեք օրենսդրական ակտեր թե՛ ակտիվ եւ թե՛ պատիվ կաշառակերության դեմ անհրաժեշտ պայքար ծավալելու ուղղությամբ՝ դրանց համար սահմանելով համապատասխան քրեական պատիժ: Դրա նպատակն է **թույլ չտալ, որպեսզի պաշտոնյայի անհամաչափ գործողության կամ անգործության արդյունքում խտրական իրավիճակ ստեղծվի մարդկանց իրավունքների պաշտպանության հարցում: Մա ավելին է, քան պարզապես պաշտոնական դիրքի չարաշահումը, որովհետեւ հետեւանքը հանգեցնում է իրավական պետության հիմնարար սկզբունքների ձեւախեղմանը՝ ոչ միայն պաշտոնյան չի առաջնորդվում իրավունքի գերակայության սկզբունքով, ինչը, մասնավորապես, ՆՆ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի պահանջն է, այլեւ**

մասնավոր շահագրգռությամբ մարդկանց իրավունքների պաշտպանության հարցում խտրական իրավիճակ է ստեղծում:

Ելնելով հարցի կարևորությունից, իրավական պետության կայացման հրամայականներից՝ ՏՏ սահմանադրական դատարանը ոչ միայն առաջարկվող իրավակարգավորումը համարել է ՏՏ Սահմանադրությանը համապատասխանող, այլև 2004թ. մարտի 30-ի ՄԳ-Ո-483 որոշման մեջ շեշտել է, որ «Կոռուպցիայի մասին» քրեական իրավունքի կոնվենցիան կնպաստի ՏՏ Սահմանադրության առաջին հոդվածում հռչակված ժողովրդավարական եւ իրավական պետության ամրապնդմանը, մարդու իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանությանը:

Ակնհայտ է, որ սույն գործով քննության առարկա հարցի վերաբերյալ ՏՏ սահմանադրական դատարանը միարժեք դիրքորոշում արդեն իսկ արտահայտել է՝ ճանաչելով թե՛ ակտիվ եւ թե՛ պասիվ կաշառակերության դեմ քրեական միջոցներով պայքարը որպես սահմանադրաիրավական անհրաժեշտություն, փաստել է, որ որեւէ օգուտ խոստանալու, ընդունելու, առաջարկելու, պահանջելու եւ կոնվենցիայում նշված այլ ձեւերով այդ գործառույթը խտրական վիճակ ստեղծելուն ծառայեցնելը ոչ այլ ինչ է, քան կաշառք:

Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների երկու երրորդից ավելին արդեն իսկ հենվելով միասնական քրեական քաղաքականություն իրականացնելու իրենց միջազգային իրավական պարտավորությունների վրա եւ նախաձեռնելով համարժեք պայքար ակտիվ եւ պասիվ կաշառակերության դեմ, քրեական օրենսգրքերով նախատեսել են, որ եթե պաշտոնավար անձն իր իրավասության շրջանակներում որեւէ մեկի համար այնպիսի գործողություն կատարի կամ դրա կատարումից ձեռնպահ մնա, երբ նա ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն անհիմն օգուտ է պահանջել կամ ստացել, ինչպես նաեւ նման առաջարկ կամ խոստում է ընդունել, ապա դա համարվում է կաշառք եւ ենթակա է համարժեք պատասխանավորության:

Նույնպիսի իրավակարգավորման նախատեսման անհրաժեշտությամբ է առաջնորդվել նաեւ Հայաստանի Հանրապետությունը՝ ՏՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասում որպես կաշառքը բնորոշող հատկանիշ նախատեսելով ոչ միայն «ստանալը», այլև «պահանջելը կամ ստանալու խոստումը կամ առաջարկն ընդունելը»: Նման փոփոխությունը Հայաստանի Հանրապետության կողմից ստանձնված միջազգային պարտավորությունների պարզաճ կատարման, ինչպես նաեւ ՏՏ սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշման անմիջական իրացման արդյունք է: Սահմանադրական դատարանը կայացրել է որոշում նման պարտավորության

վերաբերյալ, որ այն համապատասխանում է ՆՏ Սահմանադրությանը: «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՏ օրենքի 60-րդ հոդվածով սահմանված է, որ սահմանադրական դատարանը գործի վարույթը կարճում է գործի քննության ցանկացած փուլում, եթե բացահայտվել են սույն օրենքի 32-րդ հոդվածով նախատեսված՝ գործի քննությունը մերժելու հիմքեր: Իսկ օրենքի 32-րդ հոդվածի 3-րդ կետով սահմանված է, որ դատարանը գործի քննությունը մերժում է, եթե սույն օրենքի 68-75-րդ եւ 77-րդ հոդվածներում նշված գործերով ներկայացված որեւէ **դիմումում առաջադրված հարցի վերաբերյալ առկա է սահմանադրական դատարանի որոշումը**: Անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել, որ խոսքը վերաբերում է ոչ թե այս կամ այն կոնկրետ նորմին, այլ «**դիմումում առաջադրված հարցին**»: Իսկ ինչպես նշվեց, սույն գործով քննության առարկա դիմումներում առաջադրված հարցի վերաբերյալ առկա է սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումը, որն իր որոշման բաղկացուցիչ մասն է:

Բերված նկատառումներից ելնելով՝ փվյալ գործի վարույթը ենթակա է կարճման:

6. Անդրադառնալով դիմողների այն փաստարկին, համաձայն որի՝ ՆՏ քրեական օրենսգրքի վիճարկվող նորմը հակասում է ՆՏ Սահմանադրությանը երաշխավորված՝ օրենքի առջև բոլորի հավասարության սկզբունքին, սահմանադրական դատարանն այն հիմնավոր չի համարում: Օրենքի առջև բոլորի հավասարության սկզբունքի առնչությամբ ՆՏ սահմանադրական դատարանն իրավական դիրքորոշում է արտահայտել իր ՍԴՈ-881 որոշման մեջ, մասնավորապես, սահմանելով, որ « ... օրենքի առջև բոլորի հավասարության սկզբունքը ենթադրում է օրենքի առջև հավասար պատասխանատվության, պատասխանատվության անխուսափելիության եւ իրավական պաշտպանության հավասար պայմանների ապահովում, եւ չի առնչվում իրավական փորձեր կարգավիճակ ունեցող սուբյեկտների համար որեւէ իրավաչափ նպատակով պայմանավորված նախադրյալներ ... սահմանելուն»: Օրենսդրական փոփոխության նպատակը միանշանակ իրավաչափ է, այն է՝ պետախիսանական գործառույթն անձնական նկատառումներից ելնելով չձառայեցնել մարդկանց համար օրենքի առջև հավասար պատասխանատվության հարցում խտրական վիճակ ստեղծելուն: Իրավական, ժողովրդավարական պետության կայացման ճանապարհին վերոհիշյալ հանցակազմն ամենավտանգավորներից է, հետեւաբար՝ հիշյալ կոնվենցիաներով սրանձնված պարավորությունների բարեխիղճ կատարումն իրավիճակի դրական փոփոխության կարելու երաշխիք կարող է հանդիսանալ:

7. Ինչ վերաբերում է դիմողների այն փաստարկներին, որոնք վերաբերում են ներօրենսդրական կանոնակարգումների ներդաշնակության ու համասեռության ապահովմանը, պետական պաշտոնյաներին վիճարկվող իրավակարգավորման շրջանակներում հնարավոր հակաիրավական գործողություններից պաշտպանելու երաշխիքներին եւ մի շարք այլ հարցադրումների, ապա սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դրանք.

նախ՝ մասնակի ամրագրված են հենց կոնվենցիոն նորմերում, որոնք Նայասփանի Նանրապետության իրավական համակարգի բաղկացուցիչ մասն են,

երկրորդ՝ Նայասփանը կոնվենցիաները վավերացրել է առանձին վերապահումով, որը վերաբերում է հենց այդ մտահոգություններին,

երրորդ՝ ՆՆ Ազգային ժողովը նույնպես պարտավոր է փվյալ կոնվենցիաներով ստանձնված պարտավորությունների իրացմանը համալիր մոտեցում ցուցաբերել եւ առաջին հերթին հաշվի առնել պարտի համաչափության սկզբունքը, ինչպես նաեւ հենց կոնվենցիոն նորմերից ելնելով բարեխիղճ աշխատող պետական պաշտոնյաների պաշտպանության օրենսդրական համարժեք երաշխիքներ ստեղծել, հաղթահարել օրենսդրության մեջ հնարավոր ներքին անհամապատասխանությունները: Մասնավորապես՝ սահմանադրական դատարանը նաեւ գտնում է, որ կաշառք ստացողի համար գործուն գոջալու ակտիվ գործողությունների պարտադիր ժամկետ ամրագրելով, կամավոր հայտարարության հասկացության վերաբերյալ փարաբնույթ մոտեցումներից առավելագույնս խուսափելու, դատաքննչական մարմինների կողմից բացթողումները եւ սխալները հնարավորինս բացառելու նպատակով, թերեւս, ՆՆ քրեական օրենսգրքում կարող էր կատարվել լրացում եւ օրենսգրքի 312-րդ հոդվածում, որպես ծանոթագրություն, փալ կամավոր հասկացության բնորոշումը,

չորրորդ՝ հիշյալ կոնվենցիաները մեծապես կարելուում են դատարանների դերը, յուրաքանչյուր կոնկրետ գործով պարճառահետեւանքային կապերի օբյեկտիվ ու անաչառ քննության եւ գնահատման կարելուորությունը, արարքի վրանգավորության աստիճանի ճիշտ որակումը, առանճնապես այն բանի կարելուորումը, թե պաշտոնյայի կողմից իր գորճառույթի ոչ պարշաճ կատարումը կամ պարշաճ կատարումից խուսափելը որչափով է ավարտուն հանցագորճություն եւ հանգեցրել մարդու իրավունքների պաշտպանության հարցում խտրական իրավիճակի ստեղճմանը, ինչն իշխանության հանդեպ հանրային անվատահուության լուրջ պատճառներից մեկն է:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Նայասարանի Նանրապետության օրենքի 32, 60, 63, 64, 68 եւ 71-րդ հոդվածներով, Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. ՆՏ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրությանը համապարասխանության հարցի վերաբերյալ գործի վարույթը կարճել:

2. Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՆՈՂ

Գ. ՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

19 նոյեմբերի 2013 թվականի
ՄՂՈ-1124

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԱՆԴԱՄ

ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԱՆԴԱՄ՝ Կ. ԲԱԼԱՅԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ, ԵՐԵՎԱՆԻ ԿԵՆՏՐՈՆ ԵՎ ՆՈՐՔ-ՄԱՐԱՇ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԻՐԱՎԱՍՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԵՎ ԿՈՏԱՅՔԻ ՄԱՐԶԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԻՐԱՎԱՍՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԱՑՅԱՆԻ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 311-ՐԴ ՀՈՂՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՑԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

ՀՀ սահմանադրական դատարանի 2013թ. նոյեմբերի 19-ի ՄԴՈ-1124 որոշմամբ կարճվել է ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի, ՀՀ Երևանի կենտրոն և Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների և Կոտայքի մարզի առաջին ատյանի դատարանների դիմումների հիման վրա ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասին համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ գործով վարույթը: Այդ որոշման փաստարկների հետ համաձայն չեմ հետևյալ նկատառումներով.

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 200-րդ, 312-րդ և 312¹-րդ, հոդվածները նախատեսում են իրախուսական նորմեր կաշառք տալու կամ ստանալու վերաբերյալ դրույթներում: Մասնավորապես ՀՀ Քրեական օրենսգրքի 200-րդ հոդվածի 5-րդ մասը սահմանում է.«Առևտրային կաշառք տվող անձն ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, եթե տեղի է ունեցել կաշառքի շորթում, կամ եթե այդ անձը կաշառք տալու մասին ոչ ուշ, քան 3 օր հետո կամավոր հայտնել է իրավապահ մարմիններին», 312-րդ հոդվածի 4-րդ մասը՝ «Կաշառք տվող անձն ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, եթե տեղի է ունեցել կաշառքի շորթում, կամ եթե այդ անձը կաշառք տալու մասին ոչ ուշ, քան 3 օր հետո կամավոր հայտնել է իրավապահ

մարմիններին>>: 312¹-ի 4-րդ մասը սահմանում է՝ «Ապօրինի վարձատրություն տվող անձն ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, եթե տեղի է ունեցել ապօրինի վարձատրություն տալու շորթում, կամ եթե այդ անձը ապօրինի վարձատրություն տալու մասին ոչ ուշ, քան 3 օր հետո կամավոր հայտնել է իրավապահ մարմիններին»>>:

Վերոշարադրյալ նորմերի վերլուծությունից երևում է, որ տարբերակված մոտեցում է ցուցաբերվել կաշառքի ակտիվ կողմի (կառաշք տվողի) և պասիվ կողմի (կառաշք վերցնողի) միջև, քանի որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածը նման խրախուսական նորմ չի սահմանում, որը իմ կարծիքով հակասում է քրեական պատասխանատվություն սահմանելու համաչափության սկզբունքին:

Թեև ՀՀ սահմանադրական դատարանը սույն որոշման մեջ նշել է, որ «ՀՀ Ազգային ժողովը նույնպես պարտավոր է տվյալ կոնվենցիաներով ստանձնված պարտավորությունների իրացմանը համալիր մոտեցում ցուցաբերել և առաջին հերթին հաշվի առնել պատժի համաչափության սկզբունքը, ինչպես նաև հենց կոնվենցիոն նորմերից էլնելով բարեխիղճ աշխատող պետական պաշտոնյաների պաշտպանության օրենսդրական համարժեք երաշխիքներ ստեղծել, հաղթահարել օրենսդրության մեջ հնարավոր ներքին անհամապատասխանությունները: Մասնավորապես՝ սահմանադրական դատարանը նաև գտնում է, որ կաշառք ստացողի համար գործուն գոջալու ակտիվ գործողությունների պարտադիր ժամկետ ամրագրելով, կամավոր հայտարարության հասկացության վերաբերյալ տարաբնույթ մոտեցումներից առավելագույնս խուսափելու, դատաքննչական մարմինների կողմից բացթողումները և սխալները հնարավորինս բացառելու նպատակով, թերևս, ՀՀ քրեական օրենսգրքում կարող էր կատարվել լրացում և օրենսգրքի 312-րդ հոդվածում, որպես ծանոթագրություն, տալ կամավոր հասկացության բնորոշումը»>>, սակայն այս հանգամանքում Սահմանադրությանը հակասելու խնդիր չի դիտվել:

Մասնավորապես ճիշտ կլիներ, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածում կատարվեր լրացում և կաշառքի պասիվ կողմի նկատմամբ նույնպես սահմանվեր արտոնություն և պասիվ կողմին հնարավորություն տրվեր ազատվել քրեական պատասխանատվությունից 3 օրյա ժամկետում իրավապահ մարմիններին կամավոր հայտնելու դեպքում:

ՀՀ սահմանադրական դատարանի 2010 թվականի սեպտեմբերի 14-ի ՍԴՈ-914 որոշման 7-րդ կետում արտահայտած իրավական դիրքորոշման համաձայն.«Օրենսդրական բացը կարող է հանդիսանալ սահմանադրական դատարանի քննության առարկա միայն այն դեպքում, երբ օրենսդրության մեջ առկա չեն այդ բացը լրացնելու այլ իրավական երաշխիքներ կամ օրենսդրության մեջ համա-

պատասխան իրավական երաշխիքների առկայության պարագայում ձևավորված է հակասական իրավակիրառական պրակտիկա, կամ երբ առկա օրենսդրական բացը չի ապահովում այս կամ այն իրավունքի իրացման հնարավորությունը>>:

Իսկ ՀՀ սահմանադրական դատարանի 2010 թվականի ՄԴՈ-917 որոշման 8-րդ կետի տրամաբանության համաձայն, սույն գործով նույնպես առկա է օրենսդրական բաց, որի պայմաններում չի ապահովվում պատժի համաչափության սկզբունքը, նման օրենսդրական բացը հանգեցնում է օրենքով կաշառք տվողի և ստացողի միջև անհամաչափ պատասխանատվության, որը հակասում է նաև օրենքի առաջ բուրի հավասարության սկզբունքին:

Բացի այդ պատժի համաչափության սկզբունքի խախտում է նկատվում նաև հետևյալ դեպքում՝ ՀՀ Քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածը վերնագրված է «Կաշառք ստանալը»», սակայն նույն հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ նշված ավարտված հանցագործության օբյեկտիվ կողմի հատկանիշներ են կաշառքի առարկան պահանջելը, դա ստանալու խոստում տալը, կաշառքի առաջարկն ընդունելը: Նման գործողությունները համարժեք չեն կաշառք ստանալու ավարտված հանցակազմին, քանի որ հանցագործությունը չի անցնում նախապատրաստության և հանցափորձի փուլերը ու ավարտված է համարվում այն պահից, երբ անձը որևէ ձևով կպահանջի կաշառքի առարկան, այն ստանալու խոստում կտա կամ ստանալու առաջարկը կընդունի: Փաստորեն կաշառք ստանալու նախապատրաստությունը, հանցափորձը դիտարկվում է որպես ավարտված հանցագործություն: Ուստի այստեղ հավասարության նշան է դրվում հանցափորձի և ավարտված հանցագործության միջև: Նախապատրաստության և հանցափորձի փուլերի բացակայությունը նշանակում է, որ անձը զրկվում է հանցագործությունից կամովին հրաժարվելու հնարավորությունից, ինչն էլ հակասում է ՀՀ Քրեական օրենսգրքի ընդհանուր մասի 36-րդ հոդվածի պահանջին:

Մինչ օրենսդրական «բարեփոխումը» (նախկին խմբագրությամբ) ներկայացված հանցակազմի օբյեկտիվ կողմը դրսևորվում էր կաշառքի առարկան ստանալով և հանցագործությունն ավարտված էր համարվում կաշառքի առարկան փաստացի ստանալու պահից, որի պարագայում նշված հանցակազմը ուներ ինչպես նախապատրաստության, այնպես էլ հանցափորձի փուլեր: «ՀՀ Քրեական օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» 2012 թվականի փետրվարի 9-ի ՀՕ-18-Ն օրենքով կատարված փոփոխությունները ըստ էության հանդիսանում են կաշառք ստանալու նպատակն իրագործելուն ուղղված նախապատրաստական գործողություններ, իսկ առանձին զարգացումների դեպքում՝ հանցափորձ:

Այսիքն բոլոր դեպքերում այդ գործողություններն իրենց մեջ հանցակազմի տարրեր են պարունակում՝ հանցագործության նախապատրաստական կամ հանցափորձի տեսքով: Խրախուսական նորմից օգտվելու հնարավորությունը ամբողջությամբ չի բացառի կաշառք պահանջած, կաշառք ստանալու խոստում տված կամ կաշառք ստանալու առաջարկն ընդունած անձի քրեական պատասխանատվությունը, քանի որ նրա փաստացի կատարած արարքը հանցակազմ է պարունակում:

Ելնելով վերոշարադրյալ վերլուծությունից գտնում եմ, որ վիճարկվող նորմը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 3-րդ և 14.1 հոդվածներին:

Կ.Բալայան

05.12.2013թ.